

GEORGE ENESCU
FESTIVAL

6 septembrie, ora 20.00

Generozitate prin muzică

---

27 august - 24 septembrie 2023
festivalenescu.ro

Program

MARI ORCHESTRE ALE LUMII

Sala Palatului

ORCHESTRA FILARMONICĂ DIN ISRAEL

LAHAV SHANI dirijor

GIL SHAHAM vioară

Farrenc Uvertura nr. 2 în mi bemol major op. 24

Haydn Simfonia nr. 104 în re major H. 1/104

Adagio – Allegro / Andante / Menuet: Allegro / Finale: Spiritoso

Brahms Concertul în re major pentru vioară și orchestră op. 77

Allegro non troppo / Adagio / Allegro giocoso, ma non troppo vivace

Louise Farrenc (1804-1875): Uvertura nr. 2 în mi bemol major op. 24

Pianista și compozitoarea franceză Louise Farrenc, chiar dacă rămâne în continuare un nume aproape obscur, merită toată atenția oricărui pasionat de muzică pentru calitățile ei creatoare însemnând individualitate și măiestrie, dar și pentru cele pianistice și pedagogice. Într-o epocă a prejudecăților insurmontabile legate de condiția femeii, cea a secolului al XIX-lea, Louise Farrenc a reușit să se impună ca interpretă și prin înzestrările de profesor (singura profesoară a Conservatorului din Paris din întreaga istorie a secolului al XIX-lea), însă și-a cultivat cu constanță și vocația creatoare, chiar dacă aceasta din urmă nu a cunoscut mereu o finalitate în fața publicului.

Uvertura nr. 2 în mi bemol major este o creație a anului 1834, așadar a unei tinere compozitoare, în vârstă de 30 de ani, ce demonstra și cu această ocazie o maturitate indiscutabilă a stăpânirii artei construcției simfonice și a efectelor spectaculoase de orchestrație, cu nimic mai prejos față de cele mai valoroase uverturi prezentate pe scena Parisului în acel moment. Vorbim despre o uvertură de concert, cu introducere lentă și dramatică ce prefațează segmentul principal, rapid, tonic și, în același timp, tensionat, al cărui debut trimite ascultătorul către stilul rossinian. Deși nu a fost gândită pentru a deschide o creație operistică, lucrarea se raportează la realitățile unei perioade dominate de genul „grand opéra”, la doar câțiva ani după *Robert le Diable* de Meyerbeer și *Guillaume Tell* de Rossini, fără a uita, ca reper din altă zonă, *Simfonia fantastică* de Berlioz. Într-un context în care orchestrele implicate în derularea spectacolelor de operă de la Paris reuneau virtuozii renumiți pentru texte orchestrale pe măsură, Louise Farrenc se plasează în consonanță cu exigențele vremii prin acest opus al vivacității, forței și buneii alcătuirii arhitecturale.

Joseph Haydn (1732-1809): Simfonia nr. 104 în re major H. 1/104

În 1790 s-a încheiat perioada fastă creativ, de aproape trei decenii, în care a activat în serviciul Casei Esterházy. Apropiindu-se de 60 de ani și lipsit de griji financiare, muzicianul a decis să nu mai caute o slujbă permanentă, în ciuda abundenței de oferte. Însă a acceptat să compună o serie de șase simfonii, în urma comenzii lansate de la Londra de Johann Peter Salomon, impresar, violonist și dirijor. Seria simfoniilor nr. 93-98 a fost prezentată începând din 1791, cu mare succes, în capitala Imperiului britanic, Haydn fiind tratat ca cel mai important compozitor în viață. Ulterior, a apărut și cel de-al doilea set de „simfonii londoneze”, nr. 99-104. Interpretarea publică a acestora a reprezentat, de asemenea, un triumf. Indiferent dacă Haydn a decis sau nu că Simfonia nr. 104 în re major *Londoneza* (1795) va fi ultima lui simfonie – și s-a dovedit că a fost – totul în această lucrare radiază sentimentul unui gest definitiv, inclusiv din introducerea cutezătoare, *Adagio*, cu caracter decisiv, una a simetriei (spre deosebire de caracterul improvizatoric pe care Haydn îl imprimă secțiunilor similare, în alte ocazii): două episoade întunecate, tensionate, în re minor, ce încadrează unul de mai mică amploare în fa major.

Program

Dramatismul face totuși loc pentru ceva cu totul diferit, un *Allegro pozitiv și vesel* – pentru că Haydn rămâne, și aici, un maestru al așteptărilor înșelate.

Inversând procedeul, mișcarea secundă, *Andante*, se deschide cu o melodie inocentă, vioaie, în sol major, enunțată de viorile prime; însă atmosfera se întunecă aproape pe nesimțite odată cu alăturarea treptată a celorlalte instrumente de coarde. Apoi, caracterul se transformă într-unul tânguitor prin intervenția instrumentelor de suflat, pentru ca ulterior întreaga orchestră să erupă, energiile așezându-se în cele din urmă în stil pur clasic, într-un final de mișcare în sol major.

Menuet, Allegro: partea a treia, un menuet corpulent, pregnant, propune în centrul său un trio al rafinamentului, dominat de intervențiile solo ale oboiului și fagotului. Ultima mișcare, *Finale, Spiritoso*, poate fi privită atât în raport cu relația privilegiată care l-a legat pe Haydn de Londra, cât și ca rămas bun al părintelui simfoniei adresat acestui gen. Grandioasă în caracter, muzica dă întâlnire cu un potpuriu de melodii tradiționale slave pe care Haydn le cunoscuse în anii când se aflase în serviciul Curții Esterházy. Tema cu care se deschide partea a patra a fost considerată multă vreme o reverență adusă spațiului britanic, prin citarea cântecului *Hot cross buns*; însă cercetări mai recente au identificat-o ca avându-și sursa în *Oj Jelena*, baladă a croaților din Eisenstadt în perioada când Haydn locuia în această localitate din Austria.

Johannes Brahms (1833-1897): Concertul în re major pentru vioară și orchestră op.77

Dacă simfonistul Johannes Brahms este evident în soliditatea arhitecturii Concertului op. 77 (cu o desfășurare în timp de peste 40 de minute, comparabilă cu cele patru simfonii ale sale), în aceeași măsură îl regăsim și pe Brahms-autorul de lieduri, simbol al expresiei interiorizate, obținute cu un minim de mijloace sonore. Muzica te poartă când pe culmi paroxistice de dramatism (precum în prima intervenție solistică din partea întâi), când spre zone ale profunde meditații interiorizate. Însă dramatismul, travaliul intens tensionat, chiar dacă fundamental liric, constituie nota definitorie a primei părți, *Allegro non troppo*. Partea a doua, *Adagio*, aduce o stratosferică reculegere lirică, imprimată fiind de soloul introductiv al oboiului, cu profil arpeggiat, amintind chiar de tema care întâmpină auditorul în deschiderea lucrării. Partea a treia, *Allegro giocoso, ma non troppo vivace*, debordantă, virtuoasă, pare reflectarea unui preaplin de fericire ce trebuie împărtășită. Mișcarea vine ca o apoteoză care celebrează spiritul artei lăutarilor maghiari ai timpului. Acest final este mai degrabă opera unui artist care a iubit viața în aspectele ei simple, și poate mai puțin a unuia dintre cei mai reprezentativi exponenți ai muzicii culte în dimensiunea ei înalt academică.

Concertul op. 77, compus în 1878 și dedicat lui Joseph Joachim, marele violonist și prieten al lui Brahms, a fost prezentat în premieră de cel din urmă ca solist, la Leipzig, în 1 ianuarie 1879.

Ștefan Costache

Orchestra

Filarmonica din Israel a fost înființată în 1936 de Bronislaw Huberman, iar concertul de inaugurare, care a avut loc la 26 decembrie 1936, a fost dirijat de Arturo Toscanini. IPO concertează periodic la Tel Aviv, Ierusalim, Haifa și pe întreg teritoriul Israelului. IPO efectuează în mod regulat turnee în centre culturale și festivaluri prestigioase din lume. Compozitorii israelieni sunt promovați prin numeroase prime audiții prezentate de Filarmonica din Israel. IPO a contribuit la absorbția de noi muzicieni imigranți și i-a inclus în rândurile sale. Orchestra i-a avut alături pe cei mai mari dirijori și soliști din lume, precum și tinere talente din Israel și din străinătate.

În cadrul KeyNote, programul de educație muzicală și de sensibilizare al IPO, muzicienii orchestrei susțin concerte în numeroase școli și concerte pentru elevi la Auditoriul Charles Bronfman din Tel Aviv. În 1969, maestrul Zubin Mehta a fost numit consilier muzical al IPO, iar în 1977 a devenit directorul muzical al instituției. Maestrul Mehta s-a retras în octombrie 2019 și, în urma pensionării sale, Filarmonica din Israel l-a numit Director Muzical Emerit. Lahav Shani a devenit director muzical în stagiunea 2020-21.

Dirijor

Lahav Shani, director muzical al Filarmonicii din Israel, este dirijor șef al Orchestrei Filarmonicii din Rotterdam din 2018, fiind cel mai tânăr dirijor șef din istoria acestei orchestre.

Anterior, a fost dirijor principal invitat al Orchestrei Simfonice din Viena. În februarie 2023, Filarmonica din München l-a numit dirijor șef, mandat care va începe din septembrie 2026.

Colaborarea sa strânsă cu Filarmonica din Israel a început în 2007, când a interpretat Concertul pentru pian de Ceaikovski sub bagheta lui Zubin Mehta, și a continuat în 2010, când acesta

l-a invitat să se alăture Filarmonicii din Israel în turneul orchestrei în Orientul Îndepărtat, în calitate de pianist, dirijor asistent și contrabasist.

În 2013, după ce a câștigat Concursul Internațional de Dirijat „Gustav Mahler” de la Bamberg, orchestra l-a invitat să dirijeze concertele de deschidere a stagiunii lor.

Printre concertele sale ca dirijor invitat se numără concerte cu Filarmonica din Viena, Filarmonica din Berlin, Orchestra Gewandhaus, Filarmonica din München, Orchestra Simfonică a Radiodifuziunii Bavareze, Orchestra Simfonică din Londra, Filarmonica La Scala, Orchestra Simfonică din Boston, Orchestra Simfonică din Chicago, Orchestra Regală Concertgebouw, Orchestra din Philadelphia, Orchestra Festivalului de la Budapesta, Orchestre de Paris și Orchestra Filarmonicii.

În martie 2022 a dirijat concertul caritabil de la München, în beneficiul Ucrainei, alături de Anne-Sophie Mutter și de cele trei orchestre ale orașului, Orchestra de Stat Bavareză, Orchestra Simfonică a Radioului Bavarez și Filarmonica din München.

În stagiunea 2022-23, s-a întors la Filarmonica din München pentru o serie de concerte în Elveția și München și, de asemenea, a început rezidența de trei ani la Konzerthaus Dortmund.

Născut la Tel Aviv în 1989, Lahav Shani și-a început studiile de pian la vârsta de șase ani cu Hannah Shalgi, înainte de a continua cu profesorul Arie Vardi la Școala de Muzică Buchmann-Mehta. A continuat să studieze dirijatul cu profesorul Christian Ehwald și pianul cu profesorul Fabio Bidini la Academia de Muzică „Hanns Eisler” din Berlin, unde l-a avut ca mentor pe Daniel Barenboim.

Ca pianist, a concertat în postura de solist sub bagheta lui Daniel Barenboim, Zubin Mehta și Gianandrea Noseda. A dirijat concerte de pian cu numeroase orchestre, printre care Filarmonica din Viena, Orchestra Philharmonia, Filarmonica La Scala, Staatskapelle Berlin și Royal Concertgebouw Orchestra.

De asemenea, are o experiență considerabilă în interpretarea repertoriului cameral.

Invitat frecvent la Festivalul de la Verbier, a concertat, de asemenea, la Festivalul de muzică de cameră de la Aix-en-Provence Easter și la Jerusalem Chamber Music Festival, precum și în recitaluri în duo cu Martha Argerich.

Solist

Câștigător al unui Premiu Grammy și numit „Instrumentistul anului” de Musical America, **Gil Shaham** este invitat să concerteze alături de orchestre și dirijori de renume. Susține recitaluri, concertează alături de ansambluri pe marile scene de concert și participă la festivaluri prestigioase.

Printre cele mai importante proiecte din ultimii ani se numără înregistrarea și interpretarea integralei sonatelor și partitelor pentru vioară solo de J.S. Bach. În stagiunile următoare, pe lângă promovarea acestor lucrări solo, se va alătura pianistului Akira Eguchi, partenerul său de duo, în recitaluri în America de Nord, Europa și Asia.

A colaborat cu orchestre precum Filarmonica din Berlin, Orchestrele Simfonice din Boston și Chicago, Filarmonica din Israel, Filarmonica din Los Angeles, Filarmonica din New York, Orchestre de Paris și Orchestra Simfonică din San Francisco, precum și cu orchestrele din Montreal, Stuttgart și Singapore. Are în palmares peste 30 de discuri, atât concerte, cât și solo, obținând mai multe premii Grammy, un Grand Prix du Disque, Diapason d'Or și Gramophone Editor's Choice. Multe dintre aceste înregistrări apar la Canary Classics, casa de discuri pe care a fondat-o în 2004. Printre înregistrările sale se numără Concertele pentru vioară din anii 1930, Lucrări virtuozice pentru vioară, Concertul pentru vioară de Elgar, Melodii ebraice, *The Butterfly Lovers* și multe altele. Cea mai recentă înregistrare a sa, din seria Concerte pentru vioară din anii 1930 Vol. 2 care include Concertul pentru vioară de Prokofiev și Concertul pentru vioară nr. 2 de Bartok, a fost nominalizată la Premiul Grammy. În 2020 a lansat o nouă înregistrare a Concertelor de Beethoven și Brahms cu The Knights.

Gil Shaham s-a născut în Champaign-Urbana, Illinois, în 1971. S-a mutat împreună cu părinții săi în Israel, unde a început să studieze vioara cu Samuel Bernstein la Academia de Muzică Rubin la vârsta de 7 ani, primind burse anuale din partea Fundației Culturale America-Israel. În 1981, a debutat cu Orchestra Simfonică din Ierusalim și cu Filarmonica din Israel, iar în anul următor, a fost distins cu premiul I la Concursul Claremont din Israel. A devenit apoi bursier la Juilliard și a studiat, de asemenea, la Universitatea Columbia. În 1990 a primit bursa Avery Fisher și, mai târziu, premiul Avery Fisher (2008). În 2012 a fost numit „Instrumentistul anului” de către Musical America.

Cântă pe o vioară Stradivarius „Contesa Polignac” din 1699 și pe o vioară Antonio Stradivari, Cremona c.1719, oferită de Rare Violins In Consortium, Artists and Benefactors Collaborative. Locuiește în New York City împreună cu soția sa, violonista Adele Anthony, și cei trei copii ai lor.

©Chris Lee